даних з реєстрів, інших джерел. У законі необхідно конкретизувати, що цифровий образ особи охоплює акаунти, сторінки, аватари та цифрові профілі, виключно ті, що особисто створені цією особою. Це дозволить не блокувати обробку відкритих державних даних, гарантовану Конституцією України та Законом «Про доступ до публічної інформації».

Отже, у прагненні удосконалити Цивільний кодекс з урахуванням європейських стандартів законотворці задекларували низку недоліків шляхом поєднання приватного життя з публічною діяльністю. Ухвалення Проєкту № 15150 у чинній редакції без урахування специфіки функціонування відкритих даних скасує презумпцію відкритості державних реєстрів, що не сприятиме боротьбі з корупцією, легалізацією доходів одержаних злочинним шляхом, привласненням, розтратою майна, шахрайством тощо.

Список використаних джерел

1. Розвідка на основі відкритих джерел. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki
2. Проєкт Цивільного кодексу України № 15150 від 9 квіт. 2026 р. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69837

Шевчишен Артем Вікторович, *заступник начальника Головного слідчого управління Національної поліції України – начальник управління організації роботи та методичного забезпечення, доктор юридичних наук, професор*

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ БЕЗ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Інститут затримання особи без ухвали слідчого судді є винятковим процесуальним заходом, застосування якого зумовлене необхідністю оперативного реагування на кримінальне правопорушення та забезпечення ефективності кримінального провадження. З огляду на те, що зазначений захід обмежує одне з найбільш фундаментальних прав людини – право на свободу й особисту недоторканність, – його правова регламентація має відповідати найвищим стандартам нормативної визначеності, передбачуваності та пропорційності.

Конституція України (ст. 29) гарантує недоторканність особи як одне з основоположних прав людини, допускаючи позбавлення волі лише у випадках і в порядку, передбачених законом [1]. Зазначена норма кореспондує з положеннями ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка закріплює право на свободу й безпеку особи та визначає вичерпний перелік підстав для правомірного обмеження цього права [2]. Реалізація цього конституційного припису у сфері кримінального судочинства здійснюється передусім за положеннями ст. 208, 209 та 615 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), які в сукупності формують правовий механізм затримання особи без судового рішення.

Зокрема, у ст. 208 КПК України закріплено вичерпний перелік підстав, за яких уповноважена службова особа має право здійснити затримання особи без ухвали слідчого судді, суду. Серед них ключовими є такі: 1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, зокрема потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин.

У ст. 209 КПК України визначено момент затримання, який пов’язаний з фактичним позбавленням особи свободи пересування внаслідок застосування сили або підкорення наказу уповноваженої службової особи. У ст. 615 КПК України окреслено особливості застосування затримання особи в умовах воєнного стану й передбачено можливість його здійснення за наявності підстав, встановлених ст. 208 КПК України, а також у випадку існування обґрунтованих обставин, що дають достатні підстави вважати можливим переховування особи, підозрюваної у вчиненні злочину, з метою ухилення від кримінальної відповідальності [3].

Сукупне застосування зазначених норм покликане забезпечити баланс між публічним інтересом у протидії злочинності та конституційними гарантіями прав і свобод людини. Аналіз положень ст. 208 КПК України засвідчує, що законодавець широко використовує оціночні поняття, змістовне наповнення яких не розкрито ні в нормах КПК України, ні в роз’ясненнях вищих судових інстанцій. Це породжує правову невизначеність, неоднакове застосування закону на практиці та, як наслідок, порушення фундаментального принципу рівності громадян перед законом. Тому слід детальніше розглянути проблемні аспекти їх правозастосування.

Поняття «безпосередньо після вчинення злочину». Першою й однією з найбільш очевидних проблем є те, що на законодавчому рівні не визначено часових меж поняття «безпосередньо після вчинення злочину». Це зумовлює формування неоднорідної судової практики й породжує значні труднощі в правозастосуванні. Зокрема, в одних випадках суди визнають правомірним затримання

особи, здійснене навіть через 3–4 години після вчинення кримінального правопорушення, тоді як в інших – органу досудового розслідування не вдається довести дотримання критерію «безпосередності» навіть за умови, якщо проміжок часу між вчиненням правопорушення й затриманням не перевищував однієї години.

Прикладом такої суперечності є ухвала Києво-Святошинського районного суду Київської області від 29 травня 2020 року у справі № 369/6432/20, у якій слідчий суддя, відхиляючи скаргу захисника на незаконність затримання, зазначив, що КПК України не містить нормативного визначення поняття «безпосередньо», отже, немає правових підстав для автоматичного визнання затримання незаконним лише з огляду на певний часовий проміжок між вчиненням злочину й затриманням особи. Критерій «безпосередності» в цій справі суд обґрунтував сукупністю оперативно-розшукових заходів і фактом виявлення викраденого майна під час обшуку за місцем перебування підозрюваного [4].

На нашу думку, невизначеність часового критерію та нечітка методологія оцінки «безпосередності» створює умови для довільного тлумачення цієї підстави, що суперечить принципу правової визначеності, неодноразово підтвердженому в практиці Європейського суду з прав людини, зокрема у справах «Луценко проти України» (заява № 6492/11, рішення від 3 липня 2012 року [5]) та «Гарькавий проти України» (заява № 18978/07, рішення від 18 лютого 2010 року [6]).

2. Критерії безперервності переслідування. Іншим проблемним аспектом є нормативна невизначеність критеріїв «безперервного переслідування» особи як умови правомірності затримання. Зокрема, законодавчо невирішеним є питання щодо того, чи зберігає переслідування свій характер безперервного в разі короткочасної втрати візуального контролю над особою, зміни суб'єкта переслідування або використання технічних засобів стеження замість фізичного супроводу. Різноманітність судових підходів до оцінки цих обставин не лише порушує принцип однакового застосування закону, а й унеможливлює формування стабільних орієнтирів для правозастосовної діяльності органів досудового розслідування.

3. Стандарт «очевидності» слідів кримінального правопорушення. Іще однією проблемою є відсутність нормативного стандарту доказування, достатнього для висновку про «очевидність» слідів кримінального правопорушення на тілі або одязі особи як самостійної підстави для затримання за відсутності прямих очевидців. У правозастосовній практиці непоодинокими є ситуації, коли єдиною підставою для затримання слугують плями крові, сліди мікрочастинок вибухових речовин чи інші подібні ознаки. Причому законодавець не визначає ані методологічних засад первинної оцінки таких слідів, ані кола суб'єктів, уповноважених її здійснювати, ані процедури документування відповідних спостережень.

4. Зміст поняття «уповноважена службова особа». Четвертим деструктивним чинником правової регламентації є брак чіткого законодавчого визначення поняття «уповноважена службова особа» в контексті реалізації повноважень, передбачених ст. 208 та 615 КПК України. Кримінальний процесуальний закон не містить конкретизованого переліку осіб, наділених процесуальним правом здійснювати затримання без ухвали суду. Відповідний термін вживається в законі без розкриття його змісту, що породжує правову невизначеність і створює підґрунтя для неоднакового правозастосування на практиці.

Слід зазначити, що наслідками неоднакового тлумачення зазначених оціночних понять є як незаконне затримання осіб – що тягне відповідальність держави за ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, так і визнання доказів, отриманих у результаті такого затримання, недопустимими, відповідно до ст. 87 КПК України.

Прикладом негативних наслідків порушення процесуального порядку затримання є вирок Іллічівського районного суду м. Маріуполя від 19 лютого 2018 року у справі № 221/1242/16-к, у якому суд дійшов висновку, що на момент складення протоколів затримання уповноважена службова особа не володіла жодними фактичними даними, які б відповідали підставам, визначеним п. 2 ч. 1 ст. 208 КПК України. У зв'язку з цим затримання підозрюваних було визнано безпідставним, проведений надалі обшук – похідним від незаконного затримання, а отримані речові докази, зокрема одяг обвинувачених зі слідами крові потерпілого, що мав ключове доказове значення у справі про умисне вбивство, – недопустимими, відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 87 КПК України [7].

Аналогічний підхід простежується і в новітній судовій практиці. Зокрема, за схожих обставин, пов'язаних з відсутністю належних правових підстав для затримання, передбачених ст. 208 КПК України, зокрема в аспекті неправомірного застосування положень п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК України, незаконність затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, була констатована в ухвалах Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області від 6 березня 2026 року у справі № 676/1643/26 [8] та Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області від 20 квітня 2026 року у справі № 473/1841/26 [9].

Висновки. Отже, проведений аналіз дає змогу дійти висновку, що ст. 208 КПК України, попри концептуальну обґрунтованість закладеної в ній моделі правового регулювання, містить суттєві нормативні прогалини в частині визначення оціночних понять. Ці прогалини зумовлюють неоднорідність правозастосовної практики, яка однаковою мірою є шкідливою як для ефективності кримінального провадження, так і для належного забезпечення прав людини. У зв'язку з виявленими проблемами слушним є внесення до ст. 208 КПК України змін, спрямованих на нормативну деталізацію підстав затримання, зокрема: встановлення орієнтовних часових меж поняття «безпосередньо після вчинення злочину»; визначення критеріїв безперервності переслідування; запровадження стандарту оцінки «очевидності» слідів кримінального правопорушення; а також нормативне уточнення поняття «уповноважена службова особа».

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України : [сайт] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) : міжнар. док. від 4 листоп. 1950 р. Верховна Рада України : [сайт] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України : [сайт] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17

4. Справа «Луценко проти України» (Заява № 6492/11) : рішення Європейського суду з прав людини від 3 лип. 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_852#Text

5. Справа «Гарькавий проти України» (Заява № 25978/07) : рішення Європейського суду з прав людини від 18 лют. 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/974_544

6. Ухвала слідчого судді Києво-Святошинського районного суду Київської області у справі № 369/6432/20 (провадження № 1-кс/369/1352/20) від 29 трав. 2020 р. URL: https://zakononline.ua/court-decisions/show/89566211

7. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 221/1242/16-к від 13 жовт. 2020 р. URL: https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=92203729

8. Ухвала Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області у справі № 676/1643/26 (провадження № 1-кс/676/393/26) від 6 берез. 2026 р. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/134637575

9. Ухвала Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області у справі № 473/1841/26 (провадження № 1-кс/473/257/2026) від 21 квіт. 2026 р. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/135876284

Шевчук Геннадій Вадимович, *професор кафедри адміністративно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС, кандидат юридичних наук, доцент*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР

Забезпечення публічної безпеки та правопорядку в Україні є одним із базових напрямів функціонування держави, оскільки безпосередньо пов'язане з гарантуванням конституційних прав і свобод людини, підтриманням законності та стабільності суспільного розвитку. Ефективність реалізації цієї функції є індикатором рівня демократичного розвитку держави, дієвості механізмів публічного управління та спроможності органів влади належним чином реагувати на виклики, пов'язані із забезпеченням безпечного середовища для населення.

В умовах сучасних суспільно-політичних трансформацій в Україні категорія публічної безпеки суттєво розширює свій зміст та набуває комплексного характеру. Якщо традиційно її розглядали як одну з класичних функцій держави, пов'язану з охороною громадського порядку, то сьогодні вона постає як багаторівневий управлінський процес, що охоплює діяльність широкого кола суб'єктів публічної влади, інститутів громадянського суспільства та територіальних громад. Особливої актуальності ця проблематика набуває в умовах правового режиму воєнного стану, коли державні інституції здійснюють свою діяльність в умовах додаткових безпекових загроз, необхідності протидії дестабілізаційним чинникам, підтримання громадського порядку та забезпечення належної координації між усіма суб'єктами сектору безпеки й оборони.

За сучасних соціально-економічних обставин, які супроводжуються підвищеним рівнем суспільної напруженості, масштабними внутрішніми міграційними процесами, економічною нестабільністю та розвитком децентралізаційних реформ, особливого значення набуває взаємодія Національна поліція України з органами місцевого самоврядування. Така взаємодія є одним із ключових інструментів формування безпечного середовища в межах територіальних громад, забезпечення своєчасного реагування на правопорушення, захисту життя, здоров'я, честі, гідності та майнових прав громадян, а також реалізації превентивних і комунікативних функцій держави у сфері безпеки.

У цьому контексті адміністративно-правовий механізм співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування слід розглядати як невід'ємний елемент системи публічного управління у сфері